

Det är VFU som ger verkligheten

En alumnundersökning om synen på VFU i förskolläro- och lärarutbildningarna

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning och slutsatser	4
Undersökningens huvudresultat	4
Förslag från Sveriges Lärarstudenter	5
Bakgrund	7
Den verksamhetsförlagda utbildningen.....	7
Vem har ansvaret för att VFU fungerar?	8
Vad vet vi om hur den verksamhetsförlagda utbildningen fungerar i dag?.....	8
Undersökning	10
Syfte och disposition.....	10
1. Allmänt om alumnerna och deras utbildning.....	10
2. Genomförandet av VFU under utbildningen	13
3. Upplevelsen av VFU ur olika aspekter	14
Metodbeskrivning.....	20
Referenser	22

Förord

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) är den enskilt viktigaste delen av förskollärary- och lärarstudenters utbildning. Det är under VFU:n man som student ska få testa på verkligheten, utveckla sin yrkesskicklighet och omsätta sina teoretiska kunskaper till praktiska färdigheter. Att VFU är så viktigt märks inte minst av det brinnande engagemang för utbildningsmomentet som finns hos många.

Eftersom alla förskollärary- och lärarstudenter genomgår 20 veckor VFU har alla en åsikt om den. I diskussioner om VFU brukar det ofta framkomma att man hade önskat mer VFU, att den inte förberedde en tillräckligt och att man hade velat få mer ut av den. Med enkätundersökningen som denna rapport bygger på ville vi fördjupa oss i just frågan om mer VFU, och hur behovet av det upplevs hos relativt nyexaminerade. Det har varit fokuset för undersökningen. I samband med detta undersöktes även kringliggande frågor som på bekostnad av vad VFU:n bör förlängas, om man önskar att VFU:n hade varit längre, och hur olika faktorer påverkar VFU-upplevelsen.

Resultaten som presenteras i denna rapport visar att VFU:n inte är tillräckligt tillfredsställande. Detta framkommer både i de slutna frågorna och i fritextsvaren. Viss skillnad finns mellan de olika programmen där utbildningens längd verkar hänga ihop med om man önskar att man hade fått mer VFU eller inte.

Vi ställer med denna rapport krav på förbättringar. Vi vill bland annat se att förskollärary- och lärarstudenter får mer tid ute i verksamheten (genom VIU), att förutsättningarna för VFU:n regleras bättre och att det införs ett nationellt råd för förskollärary- och lärarutbildningarna.

Titeln på denna rapport är ett citat från ett av fritextsvaren i enkäten. Det är VFU som ger verkligheten, och den kan inte försummas.

Adam Kedert

Ordförande, Sveriges Lärarstudenter

Sammanfattning och slutsatser

Sveriges Lärarstudenter har med hjälp av undersökningsföretaget Exquiro Market Research låtit genomföra en alumnundersökning om hur nyexaminerade lärare och förskollärare upplevt den verksamhetsförlagda delen (VFU) i sin utbildning. Undersökningen genomfördes i två faser, under hösten 2022 respektive våren 2023, och riktade sig till lärare och förskollärare som fanns i Lärarnas Riksförbunds respektive Sveriges Lärares register och som avlagt examen något av åren 2020, 2021 och 2022. Totalt besvarade 2 996 alumner enkäten utifrån ett totalt nettourval på 18 263 personer, vilket ger en svarsfrekvens på 16 procent. Undersökningen ger oss svar på hur de nyexaminerade lärarna och förskollärarna upplevde sin VFU ur olika aspekter, så som handledarnas betydelse och om omfattningen av VFU varit tillräcklig för att förbereda väl inför kommande yrkesutövning.

Undersökningens huvudresultat

- **Flertalet alumner fick genomföra sin första VFU-period tidigt i utbildningen.** Strax över hälften fick göra det under den första terminen och 30 procent den andra terminen. Drygt 60 procent hade en första VFU-period som var en till fem veckor lång.
- **Den stora majoriteten, 95 procent, av alla alumner fick genomföra sin VFU i den skolform som utbildningen avsåg och fick pröva på att bedriva undervisning inom den.** Bland de som utbildat sig till gymnasielärare var det något färre, 84 procent, som fick göra det. Över 80 procent genomförde sin VFU i kommunala skolor och endast 5 procent enbart i friskolor.
- **Sju av tio alumner upplevde sin sammantagna VFU som bra eller mycket bra.** Endast en av tio upplevde den så dålig eller mycket dålig.
- **Alumnerna upplever att VFU generellt bidrar mycket till att utveckla och pröva olika förmågor som är centrala för kommande yrkesutövning, särskilt förmågor kopplade till själva undervisningssituationen.** Andra förmågor, som att kunna hantera konflikter och bedöma elevers kunskapsutveckling, tycks inte utvecklas lika mycket under VFU.
- **De yrkesverksamma VFU-handledarna har en mycket stor betydelse för hur man upplevt kvaliteten på sin VFU.** Över 80 procent upplever att handledaren haft en positiv betydelse för upplevelsen av VFU.
- **Handledarnas kunskap och engagemang skattas högt av de allra flesta alumnerna.** Sju av tio anser att handledarna bidragit med bra kunskaper och högt engagemang.
- **Flera andra faktorer, utöver handledaren, påverkar om VFU upplevts som positiv eller negativ.** Elevkontakten lyfts fram som mycket positiv av de allra flesta medan reslängden till och från VFU-skolan kan vara negativ för en del. Goda ämneskunskaper och tidigare erfarenheter av VFU upplever alumnerna som viktiga faktorer för att känna sig förberedd inför VFU.
- **Strax över hälften önskar att det ingått mer VFU i utbildningen, även om svaren varierar beroende på vilken utbildning man läst.** Särskilt de som studerat till grundlärare i de tidiga stadierna hade önskat mer VFU medan det inte minst för yrkeslärarna och de som läst en KPU inte framstår som lika viktigt.

- **Många av de som önskar mer VFU tycker att det kan uppnås främst genom att omfattningen på kurser i den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) minskas till förmån för fler VFU-kurser.** Även att förlänga utbildningarna eller låta dem genomföras i högre studietakt lyfts som alternativ.

Krav från Sveriges Lärarstudenter

- **Stärk den verksamhetsförlagda utbildningens koppling till den faktiska lärarvardagen.** Det är VFU som ger verkligheten och då man ska få pröva på läraryrket. Det förutsätter att det inte är någon skyddad verksamhet. VFU:n behöver i större utsträckning vara ett utbildningsmoment som motsvarar verkligheten och innehåller moment som ingår i lärarvardagen. Förskolläraryrket och lärarstudenter måste få vara delaktiga i inte bara undervisning och planering av densamma, utan även vårdnadshavarkontakt, konfliktlösning, möten med elevhälsan med mera.
- **Inför verksamhetsintegrerad utbildning på förskolläraryrket och lärarutbildningarna och öka därigenom studenternas totala tid ute i verksamheterna.** Förskolläraryrket och lärarutbildningarna är professionsutbildningar som ska förbereda de studerande för ett socialt och praktiskt yrke. Verksamhetsintegrerad utbildning (VIU) ska vara ett komplement till VFU och syftar till att skapa en starkare koppling mellan teorin och yrkesutövningen. Samtidigt medför VIU att förskolläraryrket och lärarstudenterna får med sig fler erfarenheter från utbildningen och blir bättre förberedda inför yrket. VIU inkluderar auskultationer, studiebesök, fältstudier, fallstudier och projektarbeten som genomförs på förskolor och skolor, kopplat till ämnes- och de didaktiska studierna. Utbildningarna ska ha praktiska moment kontinuerligt, genom hela utbildningen, och flera gånger varje termin.
- **Alla förskolläraryrket och lärarstudenter ska få möta verksamheten första terminen.** Att ha en tydlig koppling till yrket genom hela utbildningen är viktigt och det ska märkas från första terminen att man studerar för att bli lärare.
- **Starkare reglering av den verksamhetsförlagda utbildningen.** Trots att VFU är så central i lärarens utbildning är den inte tillräckligt reglerad, vilket leder till kvalitetsbrister och ojämlika utbildningar. För att komma åt detta behöver skolhuvudmännens roll och ansvar regleras i lagstiftning och ett nationellt VFU-avtal behöver slutas mellan staten, lärosätena och parterna för att reglera villkoren och förutsättningarna för såväl VFU-studenterna som VFU-handledarna.
- **Ge handledarna resurser för att stötta VFU-studenterna.** Den viktigaste komponenten för en god VFU är handledaren. Handledaren ska vara en särskilt yrkesskicklig lärare som har genomgått en obligatorisk handledarutbildning. Utöver det måste de få tid avsatt i sin tjänst för att stötta VFU-studenten, för kontinuerlig kompetensutveckling och ersättning för uppdraget.
- **Reformera den utbildningsvetenskapliga kärnan.** Den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) ska ge kunskaper som är centrala för lärarens yrkesutövning. UVK-kurserna måste vara relevanta och tydligt kopplas samman med yrkesutövningen. Lärarprofessionen och studenterna måste ges ett större inflytande över innehållet i kärnan, och politikerna måste lämna över denna kontroll och sluta med ständiga reformer och tillförandet av nya examensmål.
- **Inrätta ett nationellt råd för förskolläraryrket och lärarutbildningarna (NRL).** För att stärka förskolläraryrket och lärarutbildningarna, och göra dem mer relevanta samt förankrade i

verkligheten, behövs ett nationellt rådgivande organ som är sammansatt av representanter för studenterna, professionen, lärosätena och politiken. Det nationella rådet ska kunna agera remissinstans samt bidra med råd, riktlinjer och mål vid utveckling av förskolläraryrket och lärarprogrammen.

Bakgrund

Den verksamhetsförlagda utbildningen

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) utgör ett centralt inslag inom dagens lärar- och förskollärarytbildningar. Syftet med VFU är att ge studenterna praktiska färdigheter i yrkesutövningen och möjlighet att tillämpa teoretiska kunskaper, vilket ska ske genom deltagande i skol- och förskoleverksamhet under handledning.¹

Inslag av olika former av praktik eller VFU har alltid förekommit inom utbildningarna men innehåll och omfattning har skiftat. I samband med att 2011 års lärarutbildningsreform sjösattes markerade både den statliga utredning som föregick reformen och regeringen att inslaget av VFU generellt sett behövde stärkas². Flera undersökningar hade tidigare visat på brister, exempelvis att studenterna inte genomförde VFU i den skolform eller mot de årskurser som de utbildas i den utsträckning som krävs för att den ska vara yrkesrelevant. Lärarnas Riksförbunds studentundersökning från 2016 visade att VFU är ett för studenterna mycket viktigt inslag i utbildningen³. Till stor del uppgav studenterna att de var nöjda med sin VFU men många ansåg att tiden för VFU inte varit tillräcklig under utbildningen.

På nationell nivå är omfattningen och innehållet i VFU i huvudsak reglerat i förordningen om utbildning till lärare och förskollärare samt i högskoleförordningens examensordning (examensmålen för de olika programmen). I den förstnämnda förordningen framgår att VFU ska omfatta 30 högskolepoäng (motsvarande en termins heltidsstudier) inom relevant verksamhet och ämne. För den som studerar mot en grundlärarexamen eller en ämneslärarexamen ska av ämnesstudierna och de ämnesdidaktiska studierna 15 högskolepoäng utgöras av ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Det är också reglerat att fler än ett betygssteg ska användas för bedömning av ett godkänt resultat på VFU-kurser som omfattar mer än tre högskolepoäng, vilket är unikt för lärarutbildningen.

Hur många och hur långa VFU-perioderna är under en lärarutbildning skiftar mellan olika lärosäten och utbildningar. Det är dock vanligt att den avslutande VFU-perioden är längre jämfört med de tidigare under utbildningen.

Ett ganska nytt inslag är att det ska finnas så kallade övnings- och övningsförsolor, vid vilka studenterna ska genomföra en så stor del som möjligt av sin verksamhetsförlagda utbildning. Konceptet, med inspiration av Finland, prövades i Sverige först genom en försöksverksamhet med 15 lärosäten under åren 2014–2019 och infördes sedan 2021⁴. Syftet med att införa övningskolorna är bland annat att höja kvaliteten i VFU, bland annat genom att stärka krav och kvalitet när det gäller handledarna och handledningen samt samarbetet mellan lärosätena och skolorna. Av regelverket framgår bland annat att handledarna på en övningskola måste ha en handledarutbildning på minst 7,5 högskolepoäng och bedömts vara särskilt yrkesskickliga lärare eller förskollärare. När det gäller de VFU-handledare som inte återfinns inom övningskoleverksamheten

¹ Se 2 kap. §4 i förordning (2021:1335) om utbildning till lärare och förskollärare

² SOU 2008:109. *En hållbar lärarutbildning*, Prop. 2009/10:89. *Bäst i klassen*

³ Lärarnas Riksförbund (2016). *Hur bra är den nya lärarutbildningen?*

⁴ Universitetskanslersämbetet (2020). *Utvärdering av försöksverksamhet med övningskolor inom lärarutbildning. Slutrapport av ett regeringsuppdrag*

saknas det i dag nationella krav på behörighet och handledarutbildning utan det regleras i förekommande fall i de avtal som sluts mellan huvudmän och lärosäten.

De statliga medel som ska användas för lärosätenas kostnader för lärarutbildningen avsätts årligen i budgetpropositionen som beslutas av riksdagen. Sedan 2013 utgör VFU ett eget så kallat utbildningsområde med ett eget ersättningsbelopp ("prislapp") avsatt per helårsstudent respektive helårsprestation. Förändringen infördes då regeringen ville markera vikten av att VFU stärks mot bakgrund av tidigare konstaterade kvalitetsbrister. En höjning av ersättningsbeloppet genomfördes också 2015 och 2016 i samband med att regeringen tillförde nya medel i form av en extra kvalitetsförstärkning för vissa utbildningsområden, inklusive VFU. I budgetpropositionen för 2024 låg ersättningsbeloppet för verksamhetsförlagd utbildning på cirka 61 000 kronor per helårsstudent respektive cirka 59 000 kronor per helårsprestation⁵. Det är svårt att beräkna exakt hur mycket pengar lärosätena lägger på VFU men det kan röra sig om omkring 500 miljoner kronor per år enligt en beräkning som Lärarnas Riksförbund gjorde 2019⁶.

Vem har ansvaret för att VFU fungerar?

Ansvaret i praktiken för en fungerande VFU kan sägas vara tredelat. Regering och riksdag beslutar om krav och resurser via förordning, statsbudget och regleringsbrev. Det formella ansvaret för själva utbildningen åvilar lärosätena eftersom de utformar kurser, genomför examinationer och står för administration och ekonomiska resurser. I praktiken ligger dock ett mycket stort ansvar på skolhuvudmännen och rektorerna eftersom de behöver ställa upp med skolor och förskolor och lärare eller förskollärare som kan vara VFU-handledare samt i övrigt se till att verksamheten kan hantera mottagandet av studenter (till exempel arbetsutrymmen för studenterna och andra praktiska spörsmål). Hur mycket ersättning som huvudmännen får från lärosätena per student varierar beroende på vilka regionala och lokala avtal som sluts.

Ofta utgörs VFU av egna kurser inom utbildningen. Det är dock inte ovanligt att VFU är integrerad i större kurser. Ibland är VFU också integrerad med centrala delar av den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK). Det är lärosätena som har ansvaret för att det finns en fungerande samverkan med de skolhuvudmän som tar emot VFU-studenter, men det saknas i dag ett tydligt nationellt regelverk om hur samverkan ska gå till, utöver några övergripande skrivningar i förordningen om utbildning till lärare och förskollärare. Samverkan regleras vanligen i regionala och lokala avtal mellan lärosäten och skolhuvudmän. I dessa avtal ingår vanligen frågor avseende organisation och administration, ansvarsfördelning, de inblandade aktörernas roller och ersättningsfrågor. Avtalen har generellt ingen större juridisk tyngd utan kan mer liknas vid en slags avsiktsförklaringar. Samverkan sker i praktiken ofta via olika inrättade forum och nätverk där de inblandade träffas för att diskutera arbetet, till exempel nätverksträffar för VFU-handledare på skolorna och VFU-konferenser. I dag finns inga nationellt reglerade krav vad gäller hur skolhuvudmännen förväntas bidra till att VFU fungerar, till skillnad mot introduktionsperioden som finns reglerad i skolförfattningarna.

Vad vet vi om hur den verksamhetsförlagda utbildningen fungerar i dag?

Den verksamhetsförlagda utbildningen, liksom lärar- och förskollärarytbildningarna generellt, har efter 2011 varit föremål för fortsatta reformer och förändringar, inte minst införandet av

⁵ Se Prop. 2023/24:1 Budgetproposition för 2024 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

⁶ Se Lärarnas Riksförbund (2019). VFU-handledare är värda både tid och pengar

övningskolor och övningsförskolor. Mycket av de förändringar som gjorts har tagit sin utgångspunkt i en önskan att ytterligare stärka kopplingen ytterligare mellan teori och praktik i utbildningarna.

Utvärderingar genomförda av Universitetskanslersämbetet och andra, till exempel Lärarnas Riksförbund, visar dock att det finns fortsatta reformbehov. I sin sammanställning av resultaten från myndighetens kvalitetsutvärderingar 2016–2022 av lärar- och förskollärarytbildningarna lyfter UKÄ bland annat behovet av tätare samarbete mellan lärosäten och skolhuvudmän samt att lärosätena förbättra sitt arbete med hur VFU examineras⁷. I Lärarnas Riksförbunds undersökning VFU-handledarnas villkor från 2019 framkom stora brister i vilka förutsättningar handledare ges både tids- och ersättningsmässigt. Förbundet konstaterade att avsaknaden av nationell likvärdighet kring villkor och ramar samt krav på skolhuvudmännen utgör ett stort problem, trots att de flesta lärare ser mycket positivt på att få bidra med sin kunskap och erfarenhet till blivande lärare⁸. Från studenthåll har vikten av att reglera reslängden till VFU-skolor och att studenter i god tid innan måste få reda på sin VFU-placering framförts som viktiga åtgärder⁹.

Sommaren 2023 tillsatte regeringen en ny utredning i syfte att utveckla lärar- och förskollärarytbildningarna¹⁰. I utredningsdirektiven skriver regeringen att kopplingen mellan den utbildningsvetenskapliga kärnan och den verksamhetsförlagda utbildningen måste stärkas, med beaktande av erfarenheter från arbetsintegrerade lärarutbildningar och från andra länder. Målet är bland annat att fokuset på så kallad praktisk metodik måste öka i utbildningarna. I det professionsprogram för yrkesverksamma lärare och förskollärare som ska börja gälla 2025 kommer också med stor sannolikhet högskolekurser för VFU-handledare att ingå i det fortbildningsutbud som ska erbjudas och som kan bidra till meritering¹¹.

---

⁷ Universitetskanslersämbetet (2023). *Lärarytbildningarna: Kvalitet, utmaningar och strategier 2016–2022*

⁸ Lärarnas Riksförbund (2019). *VFU-handledare är värda både tid och pengar*

⁹ Se bland annat Sveriges Lärarstudenters politiska program (2023)

¹⁰ Se dir.2023:111. *Utveckla lärar- och förskollärarytbildningarna*

¹¹ Prop. 2022/23:54. *Nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare*

Undersökning

Sveriges Lärarstudenter har med hjälp av undersökningsföretaget Exquiro Market Research låtit genomföra en alumnundersökning om hur nyexaminerade lärare och förskollärare upplevt den verksamhetsförlagda delen (VFU) i sin utbildning. Undersökningen genomfördes i två faser, under hösten 2022 respektive våren 2023, och riktade sig till yrkesverksamma lärare och förskollärare som fanns i Lärarnas Riksförbunds respektive Sveriges Lärares register och som avlagt examen något av åren 2020, 2021 eller 2022. Totalt besvarade 2 996 alumner enkäten utifrån ett totalt slutgiltigt nettourval på 18 079 personer, vilket ger en svarsfrekvens på 16,5 procent. Även om svarsfrekvensen utifrån nettourval kan framstå som låg så kan representativiteten i populationen bedömas vara god. Samtliga examina och inriktningar (inklusive KPU¹²) finns representerade med minst 100 respondenter per examen/inriktning (förutom de med äldre examen där endast 37 personer besvarade enkäten), alumner från nästan samtliga lärosäten som bedriver lärar- och förskolläraryt utbildning har besvarat enkäten och andelen svarande per lärosäte motsvarar generellt väl storleken på lärosätena i förhållande till hur många man utbildar.

Syfte och disposition

Syftet med undersökningen är att få svar på hur de nyexaminerade lärarna och förskollärarna upplevde sin VFU ur olika aspekter, så som handledarnas betydelse och om omfattningen av VFU varit tillräcklig för att förbereda inför kommande yrkesutövning.

Resultaten presenteras enligt följande:

1. Allmänt om alumnerna och deras utbildning
2. Genomförandet av VFU under utbildningen
3. Upplevelsen av VFU ur olika aspekter

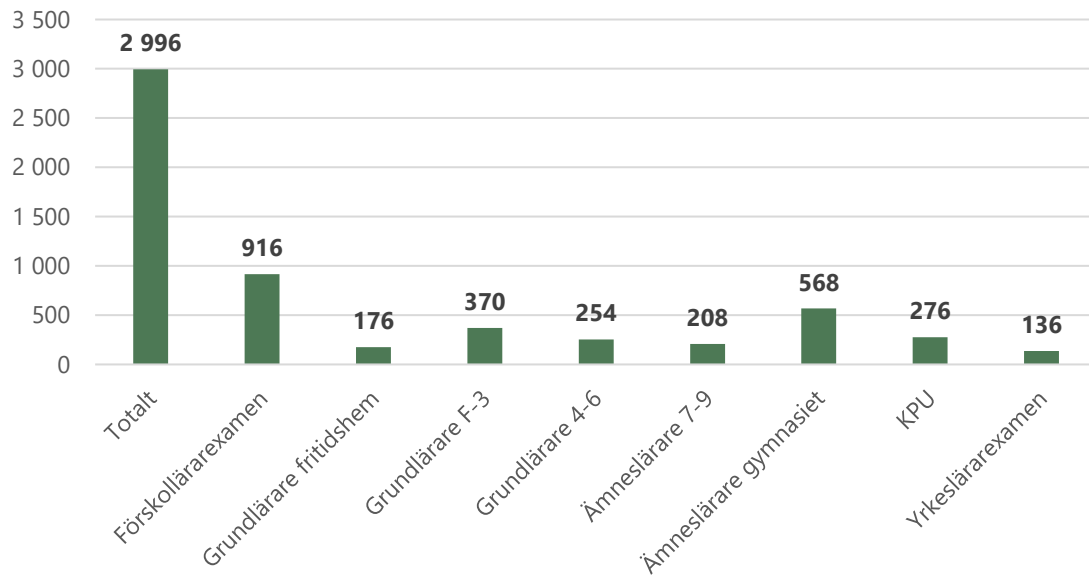
1. Allmänt om alumnerna och deras utbildning

Totalt besvarade nästan 3000 lärare och förskollärare enkäten. Av dessa var 80 procent kvinnor och 20 procent män. När det gäller ålder var 39 procent 20–29 år, 36 procent 30–39 år, 17 procent 40–49 år och 7 procent 50 år eller äldre. Kön- och åldersfördelning överensstämmer generellt sett väl med det som framkommer i Universitetskanslersämbetet statistik om examinerade de aktuella åren¹³. Fördelningen av respondenter per examen/inriktning och per lärosäte framgår av diagram 1 respektive 2. Förskollärarna är, sett till storleken på hur många som normalt examineras per examen och år, något överrepresenterade, liksom de lärosäten som normalt utbildar de största volymerna lärare och förskollärare. Då endast 37 personer med äldre lärarexamen besvarat enkäten så kommer inga resultat för den kategorin presenteras i undersökningen.

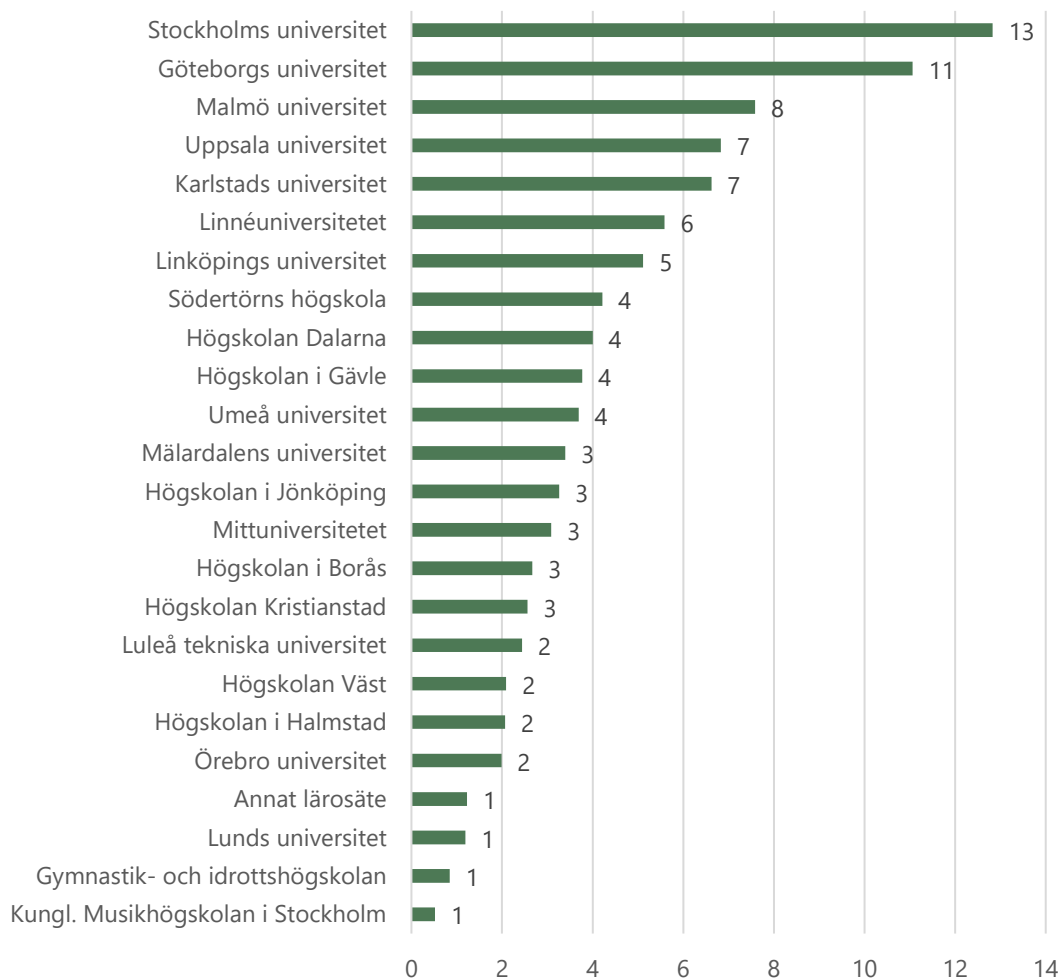
¹² KPU står för kompletterande pedagogisk utbildning. Utbildningen omfattar normalt tre terminers heltidsstudier och leder till en ämneslärarexamen i ett eller flera ämnen.

¹³ Universitetskanslersämbetets statistikdatabas (2024). *Högskolan i siffror*

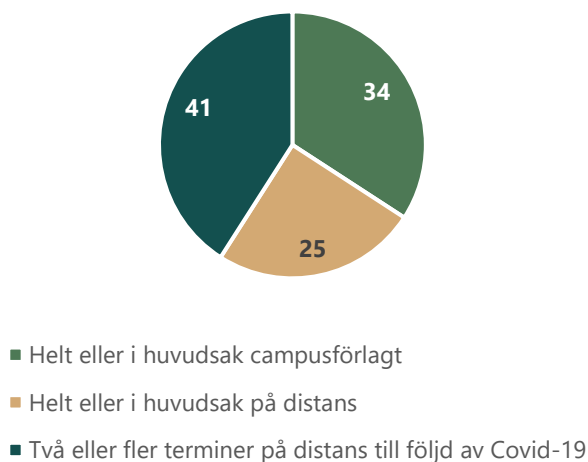
Diagram 1. Fördelning av respondenter per examen/inriktning

Diagram 3. Andelen respondenter per lärosäte (procent)

Diagram 3. Andel respondenter som läst i huvudsak campusförlagt eller i huvudsak på distans (procent)

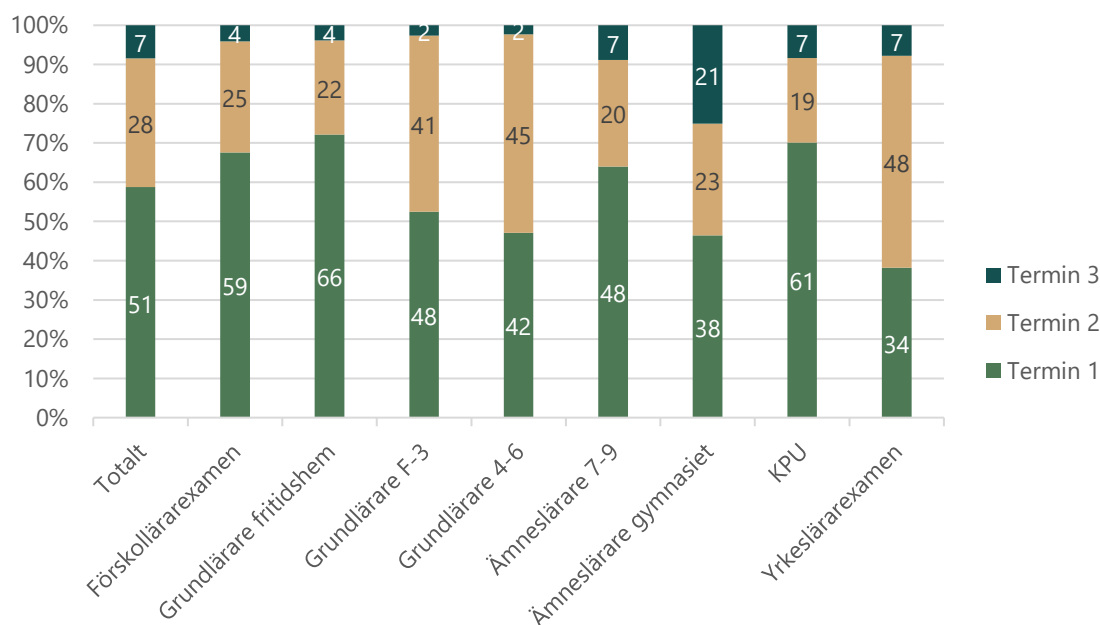
Som framgår av diagram 3 så majoriteten av de svarande läst en i huvudsak campusförlagd utbildning. Till följd av pandemin så läste dock många av dessa två eller fler terminer på distans (de som examinerades 2021 eller 2022), vilket får till följd att en majoritet av de svarande i denna undersökning i praktiken genomgick en utbildning med omfattande distansstudier. Bland äldre studenter var det betydligt vanligare att man läst sin utbildning i huvudsak på distans.

Det är vanligt att ha yrkesarbetat (till exempel som vikarie) som lärare eller förskollärare innan eller under utbildningen. Av respondenterna var det 73 procent som gjort det. Särskilt vanligt var det bland de studerande som var 50 år eller äldre där 83 procent hade arbetat innan eller under utbildningen.

2. Genomförandet av VFU under utbildningen

Av diagram 4 framgår att majoriteten, 51 procent, av samtliga respondenter fick genomföra sin första VFU-period under utbildningens första termin. Knappt 30 procent genomförde den under termin 2. Som framgår av diagram 4 finns det dock skillnader mellan olika utbildningar. Vanligast med VFU under termin 1 var det bland förskollärarna, grundlärare i fritidshem samt bland de som läst en KPU. Däremot är det vanligare att den första VFU-perioden ligger först i termin 2 bland de som läste det långa ämneslärarprogrammet till gymnasielärare och inte minst yrkeslärarna, där drygt 20 procent fick sin första VFU först i termin 3.

Diagram 4. Termin för genomförande av första VFU-perioden, totalt och per examina/inriktning (procent)

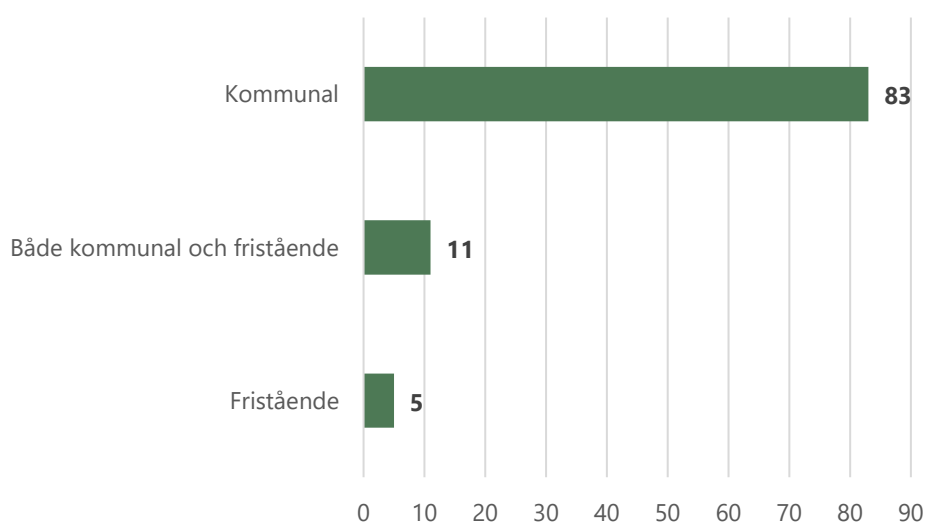

När det gäller den första VFU-periodens längd så hade flertalet, 64 procent, en period som var en till fem veckor lång. Det var 18 procent vars period var upp till en vecka och 18 procent som hade fem veckor eller längre. Det finns dock vissa skillnader beroende på examen/inriktning. Till exempel har en majoritet av de som läst en KPU eller till yrkeslärare hade i betydligt högre utsträckning än första VFU-period som var fem veckor eller längre. Det kan sannolikt förklaras

av att dessa utbildningar normalt är kortare än de övriga (tre terminers heltidsstudier) men ska inrymma lika mycket VFU som ett långt reguljärt program.

Den stora majoriteten, 95 procent, av alla alumner fick genomföra sin VFU i den skolform som utbildningen avsåg och fick pröva på att bedriva undervisning inom den. Endast bland de som utbildat sig till gymnasielärare var det något färre, 84 procent, som fick göra det. Sannolikt fick de i lite högre utsträckning genomföra delar av sin VFU på högstadieskolor, eftersom de vanligen blir behöriga att undervisa även i högstadiet¹⁴. Över 80 procent av de svarande hade genomfört sin VFU på kommunala skolor, 11 procent på både kommunala och fristående skolor och endast 5 procent bara fristående skolor (diagram 5).

Diagram 5. Huvudmannen för den skola eller skolor VFU genomfördes vid (procent)

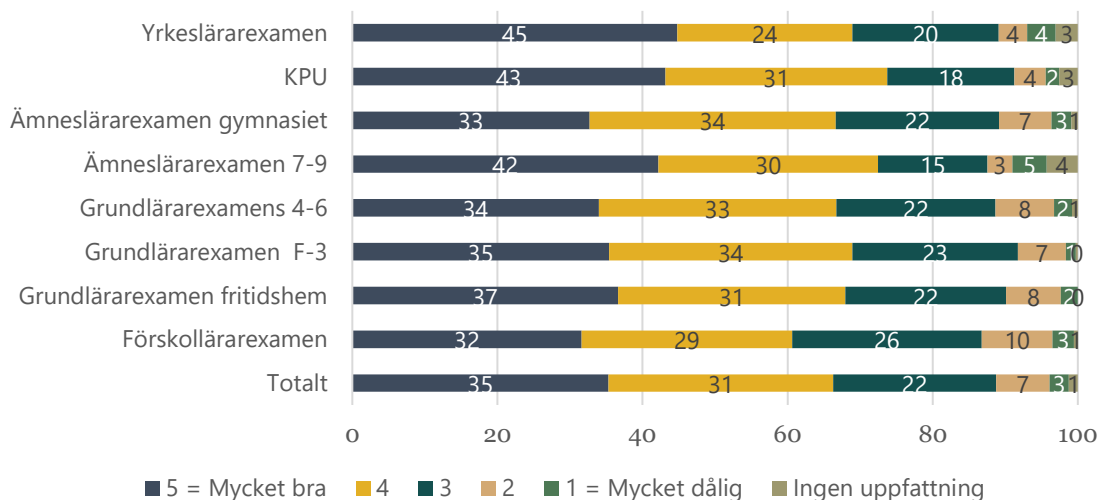

3. Upplevelsen av VFU ur olika aspekter

Som framgår av diagram 6 så upplevde de flesta, knappt 70 procent, av alumnerna sin VFU som bra eller mycket bra. Endast cirka 10 procent upplevde den som dålig eller mycket dålig och inga större skillnader kan iaktas om man jämför olika examen/inriktningar eller om man genomfört sin VFU på kommunala eller fristående skolor. Det är dock något fler av de som läst i huvudsak på distans som upplevde den som bra eller mycket bra jämför med de som läst i huvudsak campusförlagt.

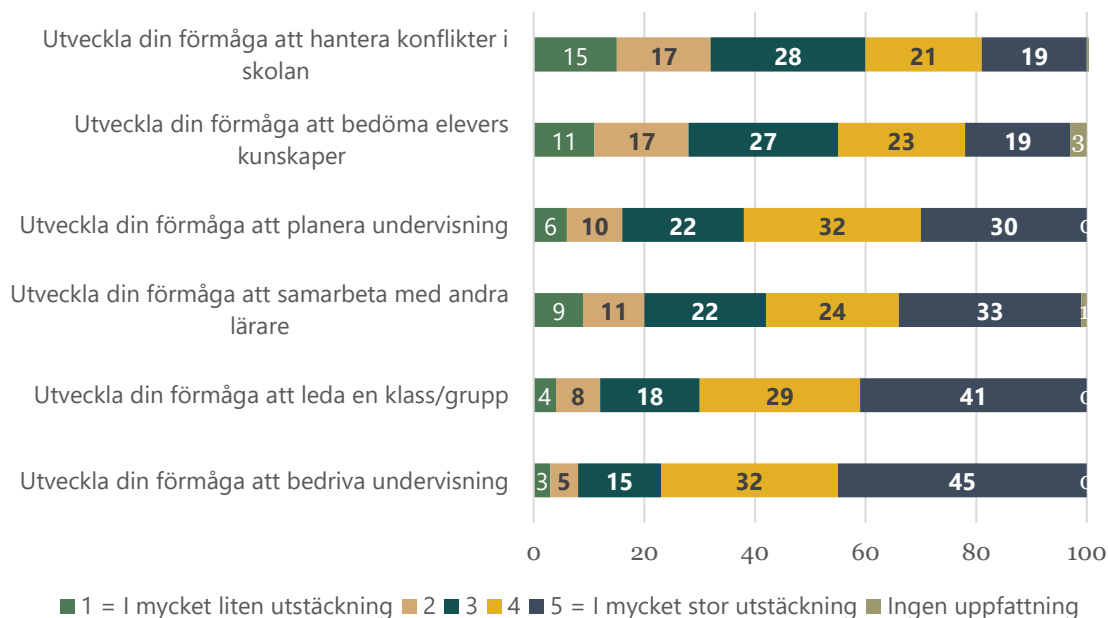
¹⁴ Framkom exempelvis även i Universitetskanslersämbetets uppföljning av VFU från 2015.

Diagram 6. Sammantagen upplevelse av VFU under utbildningen, totalt och per examen/inriktning (procent)

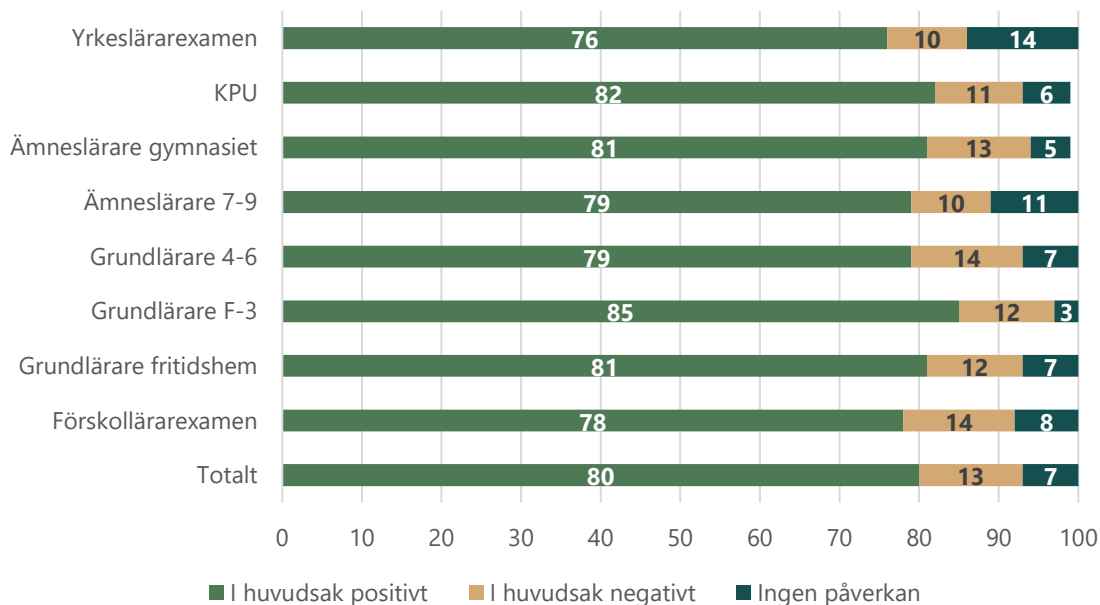

Alumnerna upplever att VFU generellt bidrar mycket till att utveckla och pröva olika förmågor som är centrala för kommande yrkesutövning. Som framgår av diagram 7 gäller det särskilt förmågor kopplade till själva undervisningssituationen. Andra förmågor, som att kunna hantera konflikter och bedöma elevers kunskapsutveckling, tycks inte utvecklas lika mycket under VFU.

Diagram 7. I vilken utsträckning all sammantagen VFU under utbildningen bidrog till till följande olika förmågor (procent)

Diagram 8. Handledarens påverkan på samlad upplevelsen av VFU (procent)

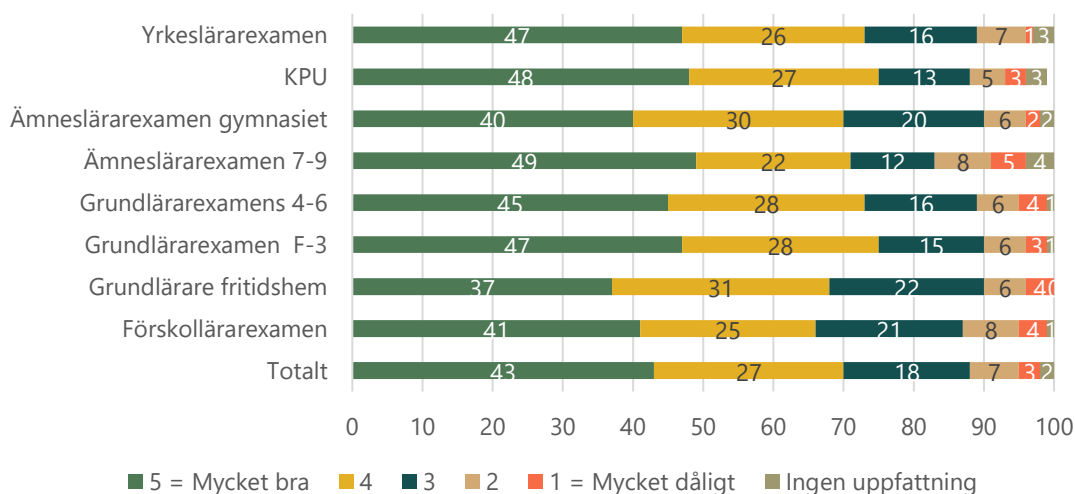
Som framgår av diagram 8 upplever en stor majoritet, oavsett vilket program man gått, att handledaren har en mycket stor betydelse för hur VFU fungerar för studenten. Generellt är man också väldigt nöjd med handledarnas engagemang och kunskap (se diagram 9). Även i fritextsvar återkommer vilken betydelse handledaren haft, både när det fungerat bra och när det inte fungerat på ett tillfredställande sätt. Följande citat är illustrativt:

”Att få en bra VFU hänger väldigt mycket på vilken handledare du får. Jag har haft tur att få bra handledare, men flera av mina kursare har haft rent ut sagt dåliga handledare. De har varken haft tid eller lust att stötta sin lärarstudent. Det kan leda till att man som lärarstudent får alldeles för mycket att göra utan någon stöttning eller att man får prova sina vingar alldeles för lite. VFU-handledarna behöver få avsatt tid OCH extra betalt för att ta hand om en lärarstudent. VFU-handledarna ska inte bli tvingade till att ta emot studenter om de inte vill, det blir dåligt för alla inblandade.”

- Ämneslärare i gymnasieskolan

Diagram 9. Upplevelse av handledarens kunskap och engagemang

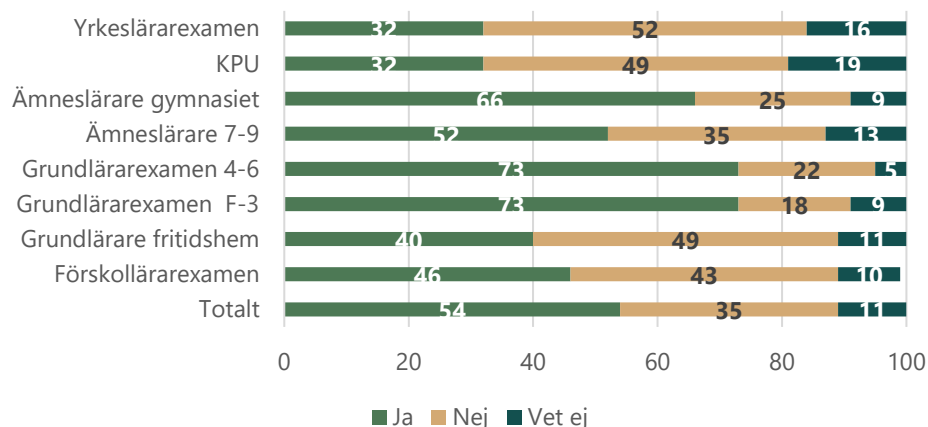

Undersökningen visar att det finns flera faktorer som påverkar om upplevelsen av VFU är bra eller dålig. Som framgår av tabell 1 är upplevelsen av elevkontakten överväldigande positiv medan nästan 20 procent tycker att reslängden till VFU-skolan kan vara negativt. Resultaten indikerar vidare att rektorn på VFU-skolan relativt perifer för upplevelsen av VFU. När det gäller faktorer som bidrog till att man kände sig förberedd för en VFU-period så visar det sig att framför allt goda ämneskunskaper men även erfarenhet från eventuella tidigare VFU-perioder som positiva faktorer.

Tabell 1. Olika faktorerers påverkan på den samlade upplevelsen av VFU (procent)

	Påverkade i huvudsak positivt	Påverkade i huvudsak negativt	Ingen påverkan
Rektorn på skolan	27	5	68
Eleverna	91	3	6
Lärosätet	58	12	30
Utbildningen (tidigare kursers ämnesinnehåll och förberedelse till lärares yrkesvardag)	71	8	21
Reslängd till/från VFU-skolan	48	18	34

Diagram 10. Om man hade velat ha mer VFU i sin utbildning (procent)

Som framgår av diagram 10 önskar lite över 50 procent av det totala antalet respondenter att mer VFU hade ingått i utbildningen. Det gäller särskilt de som utbildat sig till grundskollärare i de tidigare stadierna och till ämneslärare i gymnasiet. Samtidigt framstår det inte som lika angeläget för yrkeslärarna, lärarna i fritidshem eller de som läst en KPU. Undersökningen ger inga direkta svar på varför det skiljer sig mellan olika examina och inriktningar.

Alumnerna som ansåg att det borde ingått mer VFU i utbildningen fick sedan svara på frågan om hur detta skulle kunna uppnås genom att rangordna mellan olika alternativ, till exempel att stryka annat innehåll i utbildningen eller att förlänga utbildningarna. De alternativ som rangordnades klart högst var att **minska ner innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan**, följt av **högre studietakt** och sedan alternativet **förlänga utbildningarna** samt alternativet **”annat”**. Svaren ger sannolikt uttryck för att många inte alltid upplever kurserna i utbildningsvetenskapliga kärnan som tillräckligt givande. I fritextsvaren där respondenterna gavs möjlighet att motivera på vilket sätt de anser att VFU ska ges mer utrymme är en återkommande uppfattning att de teoretiska inslagen på olika sätt är för dåligt kopplade till den praktiska verkligheten i skolan. Följande citat är illustrativt:

”Upplever inte att utbildningen förberedde mig för lärarjobbet. Alltför teoretiskt och för långt från verkligheten där man missar HUR. Man talar till exempel mycket om vikten av att skapa goda relationer med eleverna, men lite om hur man faktiskt kan göra som lärare. Däremot skulle jag ha behövt mycket mer ämnesdidaktik. Det fick jag i stort sett bara från VFU. Jag anser att KPU bör läggas om helt. Till exempel att man är på VFU hela studietiden och att man gör uppgifter utifrån det. För någon som har varit yrkesverksam skulle ett år definitivt räcka.”

- Ämneslärare

Av de som är mer klivna till bör ingå mer VFU eller inte tycker det, framkommer olika uppfattningar i fritextsvaren, bland annat att det viktigt att det också ingår tydligt teoretiska delar om lärande och skolans utveckling. Man framhåller ofta att det kanske är själva undervisningen i kurserna som behöver förändras, inte nödvändigtvis innehållet i exempelvis UVK-kurserna, så som detta citat illustrerar:

”Känner inte i mitt fall att jag hade behövt mer vfu (jobbat en del på förskolor innan jag började studera). Det jag känner är att vfun hade behövt se lite annorlunda ut, vara en bättre koppling mellan det vi lär och läser på universitetet till det praktiska i förskolan. De kurserna vi hade på universitetet var många och det kändes som att vi bara doppade tårna i vissa ämneskunskaper och teorier. Dessa hade kanske på något sätt kunnat vara mer förankrade i vfun. Jag kände mig väl förberedd då jag började arbeta men det kunde funnits mer på något sätt.”

- Förskollärare

Ett annat citat får illustrera kluvenheten en del känner till om det bör ingå mer VFU:

”Jag vet inte. Det är svårt. Visst är det bra med VFU. Vi får komma ut och se hur det är på riktigt. Men vi studenter får ändå inte det riktiga ansvaret förens vi kommer ut på blir anställda på riktigt. Det är då man verkligen jobbar på riktigt och får känna på hur det är inom förskolans värld. När vi är ute på VFU har vi inte det ansvaret egentligen. Vi behöver inte ringa hem barn som är sjuka eller samordna kring dagen. Hur ska vi få den hör dagen att funka när den här kollegan är borta?”

- Förskollärare

Metodbeskrivning

Urval och svarsfrekvens till denna undersökning

Målgruppen för den här undersökningen var lärare och förskollärare som examinerades från en lärar- eller förskolläraryrkesutbildning något av åren 2020, 2021 och 2022 och som identifierades som yrkesverksamma i Lärarnas Riksförbunds respektive Sveriges Lärares medlemsregister. Dessa examensår valdes ut för att det dels inte skulle gått alltför lång tid sedan respondenterna avslutade sin utbildning, dels för att så många som möjligt skulle ha hunnit påbörja sin yrkesutövning.

Undersökningsföretaget Exquiro Market Research fick i två omgångar ett **bruttourval** av respondenter (2 812 individer från Lärarnas Riksförbunds register och 15 759 individer från Sveriges Lärares register). Ett **nettourval** (2 707 individer från LR respektive 15 556 individer från Sveriges Lärares register) gjordes sedan där personer varit yrkesverksamma "för länge" togs bort liksom de med felaktig e-postadress, varpå enkäten sedan gick ut i två faser (se under rubriken Datainsamling) till nettourvalet av respondenter. De båda registren matchades också mot varandra och dubletter togs bort för att undvika att samma person fick enkäten två gånger. Orsaken till att undersökningen genomfördes i två faser var för att kunna inkludera även förskollärare i undersökningen, vilka inte var medlemmar i Lärarnas Riksförbund.

Det **egentliga totala nettourvalet** för undersökningen (efter att ha tagit bort de som inte passerade den initiala kontrollfrågan i enkäten och därmed inte tillhörde målgruppen) uppgick till 18 079 individer.

Det slutgiltiga totala nettourvalet (för båda faserna) och svarsfrekvensen framgår av tabell M2.

Tabell M2: urval och svarsfrekvens	Antal	Andel
Bruttourval	18 571	100%
Ej målgrupp/felaktiga kontaktuppgifter	308	2%
Nettourval 1	18 263	98%
Nettourval 2 (passerade inte initial kontrollfråga och därmed ej målgrupp)	18 079	100% (97%)
Antal fullföljda (besvarade hela enkäten)	2 996	16,5%
Svarsfrekvens beräknat på nettourval 2	2 996	16,5%

Datainsamling

Undersökningen genomfördes i två faser:

1. Den **första fasen** genomfördes som webbenkät i september 2022 till nettourvalet 2 707 individer från Lärarnas Riksförbunds medlemsregister. Tre påminnelser skickades ut, varav två via e-post och en postalt inklusive enkät och svarskuvert för att ge möjlighet till svar postalt. En initial kontrollfråga om respondenten genomfört majoriteten av sin utbildning i nära anslutning till sin examen ställdes också i enkäten. För de totalt 102 personer som svarade "nej" och därmed inte tillhörde målgruppen avslutades enkäten. Totalt inkom 854 svar (761 webb, 93 postalt) från respondenter som slutförde hela enkäten.

2. Den **andra fasen** genomfördes som en webbenkät i april 2023 till nettourvalet 15 556 individer från Sveriges Lärares medlemsregister. Två påminnelser gick ut via e-post. Samma initiala kontrollfråga som i den första fasen ställdes i enkäten, vilket innebar att enkäten avslutades för 82 personer som svarade ”nej” och därmed inte tillhörde målgruppen. Totalt inkom 2 142 svar från respondenter som slutförde hela enkäten.

Enkät och resultatredovisning

Sveriges Lärarstudenter (inför första fasen var det Lärarnas Riksförbunds studerandeförening) tillhandahöll ett enkätutkast som Exquiro Market Research granskade och reviderade i samråd med Sveriges Lärarstudenter.

Samtliga resultat är viktade utifrån en viktningsmodell baserad på två viktningsvariabler: examen och kön.

3 stycken examen

2 stycken kön

= 6 viktningsgrupper ($3 \times 2 = 6$)

De medelvärden som redovisas i rapporten redovisas alltid på skalan 0–100, det vill säga oavsett svars-skala i enkäten så har medelvärdena alltid räknats om till denna skala. Medelvärdena redovisas bland annat för att underlätta jämförelser.

Referenser

Dir. 2023:111. *Utveckla lärar- och förskollärarytbildningarna*

Lärarnas Riksförbund (2016). *Hur bra är den nya lärarutbildningen? Studenternas uppfattningar om 2011 års lärar- och förskollärarytbildningar*

Lärarnas Riksförbund (2019). *VFU-handledare är värda både tid och pengar. En undersökning om VFU-handledarnas otillräckliga villkor*

Prop.2023/24:1 *Budgetpropositionen för 2024 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning*

Prop. 2009/10:89. *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning*

Prop. 2022/23:54. *Nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare*

SFS 2021:1335. *Förordning om utbildning till lärare och förskollärare*

SOU (2008:109). *En hållbar lärarutbildning. Betänkande av Utredningen om en ny lärarutbildning (HUT 07)*

Sveriges Lärarstudenters politiska program (2023)

Universitetskanslersämbetet (2023). *Lärarytbildningarna: Kvalitet, utmaningar och strategier 2016–2022*

Universitetskanslersämbetet (2024). *Högskolan i siffror. Officiell statistik om universitet och högskolor*

Universitetskanslersämbetet (2015). *Uppföljning av den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärar- och förskollärarytbildningarna*

Universitetskanslersämbetet (2020). *Utvärdering av försöksverksamhet med övningsskolor inom lärarutbildning. Slutrapport av ett regeringsuppdrag*

Sveriges
Lärarstudenter